

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА ГРОМАДА В АМЕРИЦІ
ПОЛІТИЧНО-НАУКОВА БІБЛІОТЕКА Ч. 9

ЯРОСЛАВ КУТЬКО

ТЕМНА СТОРОНА МІСЯЦЯ

Історія поліційної провокації
Романа Барановського
в українськiм підпіллі

ЧАСТИНА ПЕРША

1953

НЮ ЙОРК

ДЕТРОЙТ

СКРЕНТОН

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА ГРОМАДА В АМЕРИЦІ
ПОЛІТИЧНО-НАУКОВА БІБЛІОТЕКА Ч. 9

ЯРОСЛАВ КУТЬКО

ТЕМНА СТОРОНА МІСЯЦЯ

Історія поліційної провокації
Романа Барановського
в українськiм підпіллі

ЧАСТИНА ПЕРША

1953

НЮ ЙОРК

ДЕТРОИТ

СКРЕНТОН

Copyright 1953. All rights reserved.

Printed in the U. S. A.

Видання цієї книжки уможливив своїм дуже поважним грошовим вкладом ОЛЕКСА МАТЕЙКО з Раковей Біч, Н. Й., за що йому належить подяка і признання від цілого свідомого українського громадянства.

З друкарні Народної Волі — органу
Українського Робітничого Союзу
524 Olive Street, Scranton, Pa.

ВСТУП

За кожним конспіраційним (тайним), а зокрема за кожним терористичним підпільним політичним рухом тягнеться неминуче його тінь: конфіденти поліції і провокатори.

Історія тайних терористичних організацій знає багато прикладів такої зради, яку вчиняють активні члени організації проти власних приятелів. Психологічно (душевно) це одно з найцікавіших питань для кожного громадянина: **чому** довголітній член терористичної організації, який до цього часу виконав сам багато небезпечних замахів проти політичних ворогів програми його організації, потім переходить на бік ворога і стає або конфідентом поліції ворожої держави або стає навіть провокатором, то значить, сам підбехтує членів організації на всякі терористич-

ні вчинки, щоб потім своїх підбехтаних товаришів видати ворогові (найтяжчий злочин зради і повного морального упадку).

З історії російських революціонерів найбільш відомі два такі випадки провокації. Один з них, то провокатор Азеф, який сам був головою Бойової Організації Російської Партії Соціалістів-Революціонерів і одночасно платним провокатором російської поліції. Другий випадок, то провокація большевицького посла до державної думи Маліновського, який також був головою большевицької фракції в думі і правою рукою Леніна в його політиці, а одночасно поліційним провокатором. Провокацію Азефа викрив провідник російських революціонерів Бурцев. Провокація Маліновського була викрита аж після ре-

волюції 1917-го року, коли стали доступні архіви поліції.

З голосних провокаторів в українськiм політичнiм життi є два найважнiшi: Роман Барановський і Валюх. Перший був довгi роки заслуженим бойовиком УВО, а потiм Органiзацiї Українських Нацiоналiстiв і щойно пiзнiше став провокатором. Другий був вiдразу членом большевицької політичної поліції — ГПУ (тепер МВД) і пляново влiз до ОУН, здобув повне довір'я її провiдникiв, який мав вiльний доступ до самого голови ОУН полк. Коновальця, щоб потiм виконати безпечно своє завдання: згладити полк. Коновальця зо свiту.

Большевики тепер уживають способу провокацiї і зради так, як його вживала постiйно царська поліція; тим то укра-

їнська громада мусить завжди тямити, що ворог дiє не лише отверто, але й через своїх конфiдентiв і провокаторiв.

Для науки послужить нам найлiпше iсторiя провокацiї Романа Барановського. Її не знає молодше поколiння зовсiм, а старше вже її призабуло. Подаємо тут цю iсторiю на основi документiв iз процесу Р. Барановського, iз iнформацiй ще живих свiдкiв та з власних наших спостережень.

Iсторiя "дiяльностi" провокаторiв доказує нам, що провокатори вмiють свiй злочин укривати цiлими роками. Їх не легко розкрити. Тому саме треба пiзнати цi злочиннi методи, щоб ударемнити злочинну роботу агентiв Кремля, якi напевно крутяться серед емиграцiї усiх народiв СССР, у тому числi також в Америцi.

ПРОЦЕС РОМАНА БАРАНОВСЬКОГО

ХТО ТАКИЙ РОМАН БАРАНОВСЬКИЙ?

Роман Барановський — син українського священника в Галичині. Зараз по скінченні гімназії втягнули його і його молодшого брата Ярослава до бойового відділу Української Військової Організації, яка пізніше перетворилася в ОУН. Разом з братом він, як 20-літній хлопець, брав участь у кількох замаху організації для здобуття грошей для неї (в роках 1924-1925 напади на поштові каси в Калуші й у Львові). Незабаром він разом з братом і іншими членами бойового відділу УВО попав у руки польської поліції, після чого в судовім процесі був засуджений на кілька років тюрми.

По виході з тюрми (в 1928-ім році) Роман Барановський далі брав активну участь у бойовій акції ОУН і навіть якийсь час виконував обов'язки заступника начальника бойового відділу ОУН на цілий

Край. Коли і чому він перейшов на бік ворога, цього питання ОУН ніколи навіть не пробувала вяснити в зрозумілий для громадянства спосіб. Цим питанням прийдеться зайнятися на кінці огляду його процесу, бо це питання для громади найважливіше.

Організація Українських Націоналістів мала до Романа Барановського беззастережне довір'я. Коли ще перед розкриттям його провокації деякі українські громадяни звертали увагу провідним колам ОУН, що по всім ознакам в ОУН мусить діяти в самій центральній зручній провокатор, то вони з обуренням це відкидали і уважали це просто за наклеп своїх українських політичних противників. Навіть коли Барановський вже був арештований і адвокати з актів суду бачили докази його провокації, провід ОУН його ще боронив. Щойно отверте признание Романа Барановського на публічному процесі до своєї зради по-

ложило кінець мовчанці його організації.

Все те вказує на те, як остороннім треба бути з роботою провокаторів.

Але Роман Барановський мав також безмежне довір'я в польській поліційній владі у Львові. Вона була глибоко переконана, що він служить їй вірно в обороні Польщі перед українським визвольним рухом взагалі, а перед терористичною діяльністю ОУН зокрема. Так тривало довший час. Це довір'я в поліції Роман Барановський втратив аж тоді, коли поліція знайшла сліди, що доказували, що Барановський брав участь в убивстві польського посла Тадеуша Голувка. Барановський, річ ясна, мусів також чимсь виявити свою вірність перед ОУН. Тому саме він мусів також брати участь в якимсь замаху. Але такого тактичного кроку не визнавала польська влада безпеки тоді, коли її конфідент чи провокатор діяв на власну руку, без її уповноваження. Її шеф у Львові, віцегоубернатор (віцегубернатор) Соханський, казав Барановського арештувати і поставити перед суд, як обви-

нуваченого в зраді свого урядово-поліційного становища, а зокрема за убивство посла Голувка. Так прийшло до процесу, де виявилася роля Барановського у цілій наготі.

А тепер перейдім до самого процесу, який провадився публічно перед судом у Самборі. Процес розпочався дня 19-го вересня 1933.

КОГО ОБВИНУВАЧУВАНО РАЗОМ З БАРАНОВСЬКИМ?

Акт обвинувачення твердив, що убійства посла Голувка доконали Василь Білас і Дмитро Данилишин, яких засуджено, як відомо, на смерть за напад на пошту в Городку. Тепер прокурор обвинувачував лише тих, що мали помагати в доконанні убивства. Ось що казав в тій справі акт обвинувачення:

1) ОЛЕКСА БУНІЙ, років 20, був членом місцевої організації ОУН в Трускавці. Як портиєр дому Сестер Службениць, де замешкав Голувко, Буній мав через Мотику звернути увагу організації ОУН на побут Голувка, подав розклад його кімнати та вказав догідну хвилину для убивства.

2) МИКОЛА МОТИКА, років 21, гімназіяльний абсолювент, був членом ОУН в Трускавці і дав поміч для dokonання убивства Голувка в той спосіб, що передав вістку від Бунія про побут Голувка в Трускавці Василеві Біласові, а Білас і Данилишин на підставі його вістки мали можливість убити Голувка.

3) РОМАН БАРАНОВСЬКИЙ, років 29, студент високої технічної школи у Львові, як провідний член ОУН достарчив районуовому командантові ОУН Гнатову револьвер для dokonання убивства і цього револьвера ужито потім до убивства Голувка.

Акт обвинувачення описує докладно перебіг убивства Голувка. Коло години 8-мої вечора двох людей впало до кімнати Голувка в пенсіонаті Служебниць у Трускавці і там до лежачого в ліжку Голувка віддали 6 стрілів з револьверів. На гук стрілів вибігло кількох людей на коридор, але убивники скоро спустилися з першого поверху по сходах на долину і під охороною темного, дощистого вечора втік-

ли. Це було дня 29 серпня 1931 р.

На другий день зроблено докладні оглядини тіла вбитого і місця вчинку. Комісія ствердила, що вбитого вцілило аж 6 куль. Кілька стрілів було зовсім близьких, бо було знати опаленину на тілі. В покою знайдено 6 револьверових лусок (гільз). Стверджено, що 2 луски походять з одного револьвера, а 4 з іншого.

ІСТОРІЯ РЕВОЛЬВЕРІВ

Акт обвинувачення оповідає далі широко про те, звідки були ті два револьвери і як їх знайдено.

Один револьвер ч. 109.603 перейшов таку дивну історію: Роман Барановський, арештований під замітом убивства комісаря Чеховського, почав перед суддею боронитися тим, що його не можна обвинувачити за приналежність до ОУН, бо коли він мав зв'язок з ОУН, то це діялося з відома поліції, котрої він був вірним агентом. На доказ своєї невинності він подавав різні факти, а між іншим заявив, що він дістав був з Дрогобича той револьвер, котрим уби-

то Голувка. Про це Барановський мав зголосити ком. поліції Чеховському. Комісар Чеховський дав Барановському дозвіл продати цей револьвер у склепі зброї Купчинського у Львові і то під своїм повним іменем. Слідчий суддя відшукав цей револьвер, який тимчасом продано до Горохова одному поліціантові. Знавці ствердили, що з того револьвера походять дві луски, які знайдено при вбитім Голувкові.

Дальше слідство устійнило, що цей револьвер був спершу у руках сержанта Хутковського, який в р. 1925 продав його Юзефові Швенкові у Трускавці. Від нього купив цей револьвер громадський поліціант, котрий продав його далі Осипові Біласові в Трускавці. Осип Білас дав цей револьвер Василеві Біласові в заміну за інший. Василь Білас по убивстві Голувка передав його районному командантові ОУН Михайлові Гнатову, а цей через Степана Огородника передав його Романові Барановському. Барановський, по одержанні зараз його продав у склепі у Львові. Історія дру-

гого револьвера ч. 99.726 ще дивніша:

Дня 30-го листопада 1932 знайдено цей револьвер при ревізії в Катерини Крамар у Трускавці. Знавці ствердили, що з того револьвера походять 4 луски, які з найдено при вбитім Голувкові. Цей револьвер був наперед у Варшавській Ловецькій Спілці, потім у р. 1924 продано його до skleпу в Ярославі. Sklep продав його сержантові Котусові, а в р. 1926 його хтось украв. Слідство устійнило пізніше, що його вкрав польський вояк Сяло, від нього дістав Юстин Пшибило з Грабовець коло Перемишля, котрий продав його Вайдилякові, а цей Богданові Гірнякові. В р. 1929 купив його (від Гірняка) гімнаст студент Мирослав Березинський (пізніше вбитий у Городку).

Березинського пізнав в р. 1930 Р. Барановський у Дрогобичі. Коли Барановський довідався від нього, що він має револьвер, то позичив його від нього. Цей револьвер переховував Барановський у С. Огородника, аж в квітні 1931 казав Барановський передати

цей револьвер через Левка Криська Михайлові Гнатову, а Гнатів дав його для ОУН в Трускавці — Василеві Біласові. По убивстві Голувка передав його на сховок Василь Білас своїй тітці Катерині Крамар, де його при ревізії знайдено. 1).

Зразу в справі убивства Голувка арештовано всіх учасників справи: Михайла Гнатову,

Василя Біласа, Дмитра Данилишина, Олексу Бунія і Миколу Мотику. Але їх незабаром усіх звільнено з арешту, бо не було доказів.

Щойно суддя довгим слідством знайшов описані револьвери, але по нападі на пошту в Городку відкрив остаточно цілу справу.

СПРАВНИКИ УБИВСТВА ПРИЗНАЛИСЯ

Задержані у зв'язку з нападом на пошту В. Білас і Данилишин призналися до убивства Голувка. Білас описав докладно ціле убивство.

Арештований тоді пораз другий Мотика признався сам до участі в тій справі і “сипнув” Біласа, Данилишина і Бунія. Також наново арештований Буній признався супроти зізнань Мотики і Біласа до всього та обтяжив усіх інших.

Всі вони разом зізнали, що в Трускавці був гурток ОУН, до котрого належали як провідники Василь Білас і Мотика, а як члени Данилишин і Буній. Цей гурток займався лише кольпортажею “Сур-

1) Читач повинен звернути увагу при цій історії револьверів на знаменний факт, що ОУН не мала достатньо ні револьверів ні набоїв до них. На таку важливу акцію для ОУН, як напад на грошеву пошту в Городку, треба було стягати кілька потрібних револьверів із різних околиць цілого краю. По кожнім “акті” револьвери мандрували далі з рук до рук і тому централю ОУН ніколи не мала у своїм безпосереднім розпорядженні найконечнішої кількості навіть такої зброї, як револьвери, що їх було тоді відносно легко купити в краю чи привезти із якоїсь чужої країни (Чехії, Німеччини, Литви, Данцігу) .

ми" 2) і летючок ОУН. Щойно 8 серпня 1931 В. Білас і Данилишин взяли участь у нападі на пошту в Трускавці.

ЯК БОРОНИВСЯ

БАРАНОВСЬКИЙ?

Барановський не признався до ніякої вини. Заявив, що револьвер дав групі Гнатова без глибокої надуми. Те, що пізніше одержаний від Гнатова револьвер продав у склепі, пояснює тим, що також не роздумав справи, але в кожному разі тим способом не хотів затерти слідів убивства, чи взагалі якогось злочину.

Цю оборону Барановського

2) "Сурма" — це був виданий підпільно пресовий орган Організації Українських Націоналістів. Провід ОУН не мав змоги друкувати "Сурму" під польською владою в краю. Тому був примушений друкувати "Сурму" і всю нелегальну літературу ОУН закордонно, а саме у Литві, звідки "перепачковувано" її відносно легко через Данціг на територію польської держави. На переїзд із Данцігу до Польщі не треба було ніякої візи.

збиває обвинувачення як невірності, наводячи такі факти:

Барановський у подвійній ролі

Барановський вступив у р. 1923, ще як гімназійний студент до УВО. За напад на пошту під Калушем в р. 1924 його засуджено на три роки тюрми. По виході з тюрми в р. 1928 іменовано його начальником відділу експропріацій (нападів) при Краєвій Команді УВО. Потім — пише дослівно обвинувачення — сповнюючи Функції краєвого боевого референта, Барановський дня 20-го червня розпочинає співпрацю в характері конфідента поліції з комісарем Чеховським.

В жовтні 1929 Барановський виїжджає за легальним паспортом до Чехословаччини, де перебуває до липня 1930. В жовтні цього року виїжджає до Дрогобича, де перебуває до червня 1931, звідки виїжджає на 2 місяці до батька (параха в Дорогові).

В Дрогобичі Барановський записався ближче з Зеноном Коссаком, організаційним референтом ОУН (Коссака за-

суджено пізніше за приналежність до ОУН і за намову до нападу в Городку на 7 років тюрми). Отож Барановський зізнав, що Коссака удержував зв'язок з групою ОУН Гнатова та говорив Барановському про підготовку нападу на пошту в Бориславі, на тартак у Синевідську і на касу української гімназії в Станиславові.

В грудні 1930 Коссака зацікавив Барановського особисто з Гнатовом, котрому Коссака зацікавив, що він має уважати Барановського довіреним чоловіком і до нього можна завжди звертатися за допомогою і радою.

На початку 1931 (коли УВО вже перемінилося формально на Організацію Українських Націоналістів) на прохання Коссака відбув Барановський довгу конференцію з Гнатовом про його далші пляни нападів. Гнатів представив Барановському найближчі пляни нападів його групи ОУН. Коли Барановський його зацікавив, чи має Гнатів досить зброї і людей, то Гнатів відповів, що має і зброю і людей, а лише бракує набоїв. Підчас цієї розмови з Гнатовом сказав йому

Барановський, що має один револьвер. Тоді Гнатів просив його позичити його для групи. Барановський позичив йому револьвер, який мав від Березинського (через Криська і Огородника).³⁾

Барановський виховує членів ОУН

Поза тим Барановський в часі від кінця 1930 до червня 1931, бере часту участь у нарадах ОУН. Між іншим приділено йому боеве виховання членів Організації Українських Націоналістів. Барановський тишився до останньої хвили довір'ям Організації Українських Націоналістів. Запрошено його до Проводу ОУН до Праги, а там мав одержувати імену-

3) Тут знову видно, що Гнатів не мав для своєї групи потрібних 5 револьверів (для 5 членів), коли мусів "позичити" на найближчий "акт" один револьвер у Романа Барановського. В його устах вислів "досить зброї" значив лише стільки, що він мабуть мав один або два револьвери для всієї групи.

вання на заступника краевого команданта ОУН.

Темна роля в убивстві Голувка

Перед убивством Голувка дня 27 серпня вислав комісар Чеховський Барановському телеграму до Войнилова, щоб Барановський негайно приїхав до Львова. Але Барановський, помимо телеграми, поїхав до Львова щойно 30 серпня, то є день по убивстві Голувка. В слідстві зразу він твердив, що не дістав телеграми, а коли виказано його посвідку з пошти, то тоді почав говорити, що не було коний на залізницю.

Коли почалося гарячкове слідство в справі убивства Голувка, то Барановський спочатку в тій справі не дав жодних інформацій. Щойно 4 листопада (по 2 місяцях!) Барановський дав до слідства таку інформацію, що організатором убивства є Коссак, а виконав замах Петро (не Михайло!) Гнатів з Муйлою, Туровом, Сеньовом і ще якимсь. Отже показується, що Барановський у справі того убивства виказав велику здержливість в уді-

люванні інформацій: зразу не давав ніяких інформацій, а щойно в листопаді дав неправдиві або вудумані інформації. Як це потім показалося, він подав навмисне фальшиве ім'я Гнатово — Петро, замість Михайло і то щойно потім, коли М. Гнатів утік за границю. Інших учасників — вудумав.

Крім того Барановський затаїв у своїх письмєнних звітах для поліції факт, що передав Гнатову револьвер, а таксамо затаїв факт, що дістав назад револьвер, котрим убито Голувка та не сказав нічого, що той револьвер продав дня 19-го листопада 1931.

Щойно по убивстві ком. Чеховського, за котре арештовано Барановського, як підозрілого, в березні 1932 він зізнав у суді, що він мав револьвер, котрим убито Голувка, але що той револьвер продав з дозволу Чеховського! Далі він зізнав, що про цей револьвер говорив шефові безпеки львівського воевідства Івахову і надкомісареві Білевичеві.

Тимчасом Івахів і Білевич заперечують рішучо ті твердження. Барановський ніколи їм не згадував перед смертю

Роман
Барановський

Чеховського, що має револьвер, котрим правдоподібно убито Голувка і не говорив, що продав його за дозволом

Чеховського. Івахів стверджує, що Чеховський ніколи йому про щось подібне не згадував. Знову ж надком. Білевич зі-

знав, що щойно по убивстві Чеховського заявив йому Барановський, при свідках, що мав револьвер, "ужитий" до убивства Голувка.

Всі ті обставини доказують незбито, що Р. Барановський не тільки дав Гнатову револьвер на його пляновані замаху, але й потім, будучи рівночасно конфідентом поліції, затаїв знані йому певно обставини убивства, а потім подавав неправдиві інформациі в тій справі, а тому причинився був до затертя слідів убивників.

Тих замітів проти нього зовсім не ослаблює той факт, що Барановський за 1500 зол. причинився до зловлення Коссака, даючи про нього докладні вісті.

Так описував польський прокурор у своїм обвинуваченні на суді ролю Р. Барановського в ОУН і в поліції.

Конфідент організував замах на Торги!

Далі обвинувачення говорить таке:

Яка була його праця в ролі конфідента, вказує відомість II відділу генер. штабу про те, що в р. 1929 Барановський.

будучи конфідентом поліції, кермував акцією замахів на Східні Торги у Львові.

Тому акт обвинувачення твердить, що Барановський був агентом провокатором на два боки: був конфідентом поліції, але рівночасно виконував дійсну працю ОУН, яка часом сама своїх членів робить поліційними конфідентами, аби дещо вивідати від поліції. (Сурма з січня 1928).

Далі обвинувачення стверджує, що Провід ОУН цього убивства не приказував, як це виразно стверджується в офіційним комунікаті Проводу ОУН за границею. Акт обвинувачення приходить до заключення, що убивство докнано всупереч приказам Проводу опозицією ОУН, під впливом комуністичної агітації.

БАРАНОВСЬКИЙ БОРО- НИТЬСЯ . . .

На другий день розправи почав зізнавати Барановський. Він зізнає по польськи. Говорить дуже тихо так що в першій пресовій лаві ледве чути. Голову й погляд має звернені в низ, нікому в очі не ди-

виться, цілий вираз лица непевний. Барановський борониться так, як це зазначено вище в акті обвинувачення. Мовляв, він дав револьвер Гнатову без надуми і без ніякого злочинного замислу і таксамо без ніякого злого замислу продав потім другий револьвер, котрий він замість позиченого дістав назад. Він вправді припускав, що тим револьвером убито Голувка, але про це він говорив ком. Чеховському, котрий дозволив йому це й револьвер продати, аби себе не зрадити як конфідента.

Дальше розповідає Барановський, що на службу поліції він перейшов з двох причин, По - перше, чув ненависть до того відламу українського суспільства і хотів зрегабілізуватися в очах польського суспільства. А по-друге, він хотів ідейно служити поліції і старатися при допомозі ком. Чеховського за посаду.

Як то бувало з конспірацією?

Барановський оповідає далі, що коли він мешкав у Дрогобичі, то до нього звернувся

повітовий командант ОУН Зе-нон Коссак з проханням, щоб він відступив йому своє мешкання. Барановський згодився та сказав господині, що в неї буде мешкати його брат. Рівнож повідомив Чеховського, що в нього укривається перед поліцією Коссак. Однак він просив, щоб на тім мешканні Коссака не арештувати, бо це його зрадило б.

“Завадзкі” і “Коля”

Далі зізнає Барановський, що його псевдонім у поліції був “Завадзкі”. Так він писав усякі доноси й інформації. Знову ж, коли до нього писав ком. Чеховський, то тоді підписувався “Коля”.

Барановський і убивство Голувка

Барановський на питання предсідника суду не може вияснити справи з телеграмою. Перше зізнавав, що її не дістав, а тепер каже, що не пригадує собі.

Приїхавши до Львова, дня 30-го серпня (в день по убивстві), він стрінувся з ком. Чеховським і висловив йому при-

пущення, що Голувка вбила група Гнатова. На питання, чому тої інформації не записав, не вміє відповісти.

По тій розмові вислав його Чеховський до Дрогобича, щоб розслідувати справу. Тут заїхав до Криська, котрий дав до зрозуміння, що Голувка вбила група Гнатова. Що він далі робив — не вияснив.

Агент — заступник краевого команданта

Вже зовсім тихим голосом зізнає Барановський про відносини в команді ОУН. Каже, що в 1931 р. було сильне внутрішнє непорозуміння в ОУН. Опозиція, якою проводили Коссак і Габрусевич, була за сильнішою боевою акцією, а краєва команда була за більш легальною роботою: за пропагандою і організацією.

Краєвим командантом тоді був Др. Богдан Гнатевич. Зі закордону приїхав тоді Петро Сайкевич з дорученням проводити ОУН зліквідувати опозицію та організувати наново такий бойовий апарат, як був за часів УВО. Він стрінувся з Барановським і запропонував йому бути заступником краевого ко-

манданта, бо Сайкевич мав постійно перебувати за границею. Барановський сам не хотів прийняти того іменування і радився комісаря Чеховського. По нараді з комісарем Чеховським стало на тім, що треба ще дістати дозвіл радника Івахова з воевідства. Радник Івахів доручив Барановському, щоб він прийняв пост фактичного краевого команданта, після чого Барановський повідомив Сайкевича, що годиться цей пост обняти.

Зустріч з львів. старостою і радн. Іваховом

Далі оповідає Барановський про те, що городський староста Галляс у Львові дуже цікавився справою убивства Голувка і забажав з ним побачитися. В тій цілі виїхав Галляс за стрийську рогачку в ночі. Туди виїхав другим автом Барановський і Чеховський. Там висіли і в темноті розмовляли. Вже тоді висловив перед Галлясом припущення, що як Голувка не вбили польські ендеки, то напевно група Гнатова. В тій справі стрічався з Галлясом Барановський ще два рази.

Дня 4 лютого 1932 пав'язав Барановський без посередній зв'язок з радн. Іваховом з Львівського воевідства. Розмова з ним провадилася в присутності Чеховського. — Але Івахів знав його службу в поліції ще від 1930 р., бо про це говорив йому Чеховський.

Барановський не вмів в'яснити темних історій

По своїх зізнаннях Барановський мусів згідно з процесовими правилами піддатися перехресному вогневі питань прокурора та оборонців інших обвинувачених, які намагалися головну вину за убивство Голувка звалити на плечі Барановського, як одночасного провідного члена ОУН і конфідента поліції. В перехреснім вогні питань Барановський щораз більше замотувався і не міг дати в'яснення суперечностей, які накопичувалися над його головою. Часто він, не маючи відповідної відповіді, просто мовчить, не кажучи ані слова.

Насамперед Барановський не міг в'яснити факту, що він так довго служив поліції і одночасно мав таке безмежне

довір'я в начальній централі ОУН в краю і закордоном. Прокурор сугерує тим способом судові переконання, що Барановський був післаний на конфідента поліції самою Організацією Українських Націоналістів, якій він служив вірно, а перед поліцією удавав її вірного конфідента.

З тих відповідей Барановського виявляється також, що він два рази їздив на конгрес проводу ОУН закордоном у Празі і оба рази їздив на виразне доручення поліційного комісаря Івахова та за урядові гроші.

СВІДКИ ГОВОРЯТЬ

По переслуханні самих обвинувачених суд покликав до переслухання цілий ряд свідків, які мусіли зізнавати під присягою те, що знали про цю справу. З тих зізнань наведемо тут лишень ті, які мають значіння для питання провокації всередині ОУН як самого Романа Барановського, так і інших запідозрених у цьому злочині членів.

Щодо самого убивства, то на розправі перечитано протокол зізнань Василя Біласа і

Дмитра Данилишина, які перед своїм страченням за напад на пошту у Городку призналися до убивства посла Голувка.

Зізнання замешкалих у вилі гостей і Сестер Служебниць не внесли нічого сутнього до справи і її вияснення. За те свояк Василя Біласа, Йосип Білас, зізнавав досить цікаві факти про члена ОУН Мотику, який був співобвинуваченим за співучасть в убивстві Голувка.

Як працював Мотика?

Свідок Йосип Білас, зізнав, що сам він відмовився належати до організації, бо був слабого здоров'я. Зізнає, що Мотика часто й незаслужено хвалився із своїх подвигів, яких не було, але ніколи не висував своєї особи там, де була небезпека. І так хвалився, що це він підкинув слізну бомбу в церкві, щоби розігнати шкільну дітвору з богослуження з нагоди польського державного свята. Дальше хвалився Мотика, що знає про плян нападу на пошту в Трускавці і казав, що має в хаті бомби. В день убивства Голувка сидів одначе увесь час в хаті, щоби виробити собі "алібі". Між

Мотиною і Василем Біласом ішла ривалізація, хто має бути командиром "п'ятки". Покійний Василь Білас втаємничував свідка в свої пляни. Оповідав йому, що організація плянувала висадження постерунку поліції в повітря. Тоді свідок відрадив Василеві Біласові той плян і до виконання його не прийшло. Йосип Білас є переконаний, що Василь Білас не вбив Голувка, бо був би про те йому згадав хочби слівцем, як про інші вчинки. Але признає, що Василь Білас міг не мати часу з ним про той замах поговорити.

Ще про дивні дива з револьвером і про тайну розвідку під Бригідками

Потім прочитано зізнання члена ОУН Березинського, якого вбито в часі нападу на пошту в Городку. Предсідник запитує Барановського, як то сталося з тим револьвером, що ним убито Голувка, а його позичив Барановський від Березинського.

Барановський відповідає, що позичений від Березинського револьвер передав через Огородніка Михайлові Гнато-

вому, а той дав його тоді Василеві Біласові для виконання замаху. На дальші запити предсідника відповідає дуже неясно Барановський, що дав Березинському пляшечку з гарматнім порохом на те, щоби роззброїти націоналістів (?). На питання, чому вислав Березинського на розвідку під Бригідки, Барановський відповідає, що зробив це на доручення Марусі Федусевичівної, яка повідомила його, що націоналісти плянують замах на тюрму Бригідки у Львові, щоби з неї визволити ув'язнених там членів ОУН. Вона просила його, щоби розвідав, хто є сторожем у сусідній від Бригідок камениці. Барановський заявляє, що про той цілий плян повідомив поліцію.

Михайло Гнатів також конфідент?

Теодор Муйла з Тустанович. говорить, що в серпні 1930. він стрінув Гнатова в Тустановичах, як він говорив з командантом постерунку Шульцом. Як Шульц відійшов, Муйла приступив до Гнатова та спитав його, що він має за

знайомства з Шульцом. На те Гнатів відповів, що він не має з чого жити і тому є конфідентом поліції. З Михайлом Гнатовом свідок жив по дружньому від діточих років і він його з усім звирювався.

Барановський кидав підозріння на інших членів ОУН

Свідок Антін Стефанишин, учитель і письменник, належав давніше до УВО, а потім до ОУН. Він мав спори з Романом Барановським ще від 1925-го року про політичний напрям. За те Барановський кинув на нього пізніше підозріння серед громадських кол, що він нібито є поліційним конфідентом. Це його дуже боліло, бо бути польським поліційним конфідентом це негідне імені Українця. Про те, що таке підозріння кинув на нього саме Барановський, свідок довався щойно недавно.

Свідок дав себе намовити українському комуністові Семяноті, щоби з ним перейти нелегально границю і подивитися ближче на життя під советською владою. Свідок сам на це не хотів рішитися і питав Барановського, а цей порадив

йому їхати. Свідок ходив з Сеньотою через советську границу і щасливо вернувся. Барановський за це кинув на нього потім клевету, що він є комуністом. За це покликано свідка, як члена ОУН, до Праги до проводу ОУН на суд, який однак дав йому лише догану. Тоді також був суд над Барановським, але при тому свідок не був і точних вістей не має.

При нагоді зізнань Стефанишина виринає питання адвоката Шухевича до Барановського, як то було з плянованим замахом на полк. Сушка, який у тім часі був краєвим командиром ОУН. Замах мав підготовляти на полк. Сушка саме Роман Барановський при допомозі інших членів ОУН. На це питання Барановський не дав ніякої відповіді і мовчав, як заклятий.

Провокація серед верхів, анархія серед низів

Покликаний судом свідок Михайло Матчак зізнає про те, що українське громадянство думало про тактику ОУН. Треба мати на увазі, що свідок тоді займав визначне становище в українським суспільстві, бо

був українським послом (від УСРГ) до варшавського союму. В перших роках польської окупації він був суджений польським судом за державну зраду на некористь Польщі.

На питання предсідника суду свідок дає такі відповіді про справу убивства посла Голувка:

“Коли розійшлась по Львові вістка про вбивство Голувка, я стрінувся з полковником Сушком, з яким я був знайомий від 1914 р. Я здогадувався, що він стоїть близько до ОУН, тому запитав його, чи вбивство Голувка є ділом ОУН. Вістка про вбивство Голувка сильно схвилювала полк. Сушка і він заявив, що виключає, щоб того роду приказ могла видати ОУН та щоби вбийство могли виконати члени ОУН з доручення свого проводу. Я дальше цікавився тою справою, як політичний діяч, і коли їздив на засідання. Трудового Інтернаціоналу, стрінувся при нагоді з визначними провідниками націоналістів за кордоном. Я тоді сказав їм, що в краю діються жажливі дива, а саме провокація серед верхів і анархія серед низів.

Коли в соймі велася дискусія в справі розв'язання українських гімназій в Дрогобичі і Тернополі, а послі з польської урядової партії робили учнів Дрогобицької гімназії відповідальними за вбивство Голувка, я тоді заявив, щоб нас не тягнули за язик, бо я готов подати не так сенсаційні, як неприємні для польських властей вісті щодо вбивства Голувка.

Мої підозріння потвердилися, бо ось Барановський мав зв'язок з поліцією”.

Предс.: Але Білас, Данилишин, Буній, Гнатів не мали зв'язку з поліцією.

Свідок: Це правда, але вони були тільки безпосередніми виконавцями, йде про те, хто був інспіратором убивства. Я знаю, що провід націоналістів за кордоном був також заскочений тим убивством.

Предс.: Але потім тойже провід признав той замах.

Свідок: Я знаю, що та організація відзначалася великою дисципліною: однак не є виключене, що хтось виконував

акти терору на власну руку. Мені відомо, що в тому часі провід ОУН приказав спинити терористичну акцію в краю тому, що це був час, коли в Женеві мали бути розглядані численні жалоби в справі “паціфікації” в Галичині і той час був найменше пригожий для терористичної акції в краю. Така акція шкодила українським скаргам у Союзі Націй.

Заграничний провід націоналістів і Барановський

Дальше зізнає свідок, що вже з кінцем 1931 р. дехто підозривав, що Барановський працює і в ОУН і з поліцією. Але в ОУН мали до нього безмежне довір'я. Уже навіть тепер, підчас побуту свідка за границею, кола ОУН заповняли, що Барановський заслугоє на довір'я. Яскравим прикладом того довір'я є 7 і 8 число органу ОУН “Розбудова Нації” з 1933 р., в якому гостро виступлено проти свідка і українських незалежних громадських чинників за те, що з Ба-

рановського роблять буцімто провокатора.⁴⁾

Прокуратор: На підставі чого ви думали, що є зв'язок поліції з деякими членами ОУН?

Свідок: Край дошкульно відчував від якогось часу різні акти, які приносили нам більше шкоди, як користі. Такі випадки були перед і по пацифікації в 1930 р.

У Празі я мав реферат між націоналістами в справі положення в краю. Тоді я висловив погляд, що не є виключене, що деякі акції є інспіровані ворожими чинниками. Тоді присутні назвали того роду думки нікчемними засобами боротьби з ними.

Адв. др. Шурлей (Поляк, за-

4) "Розбудова Нації" — це був місячний журнал, який виходив легально в Празі. Зразу він не виступав формально як орган тероризму і тому він зразу не був заборонений у Польщі. Щойно пізніше "Розбудова Нації" була заборонена в Польщі і тоді вона стала виступати явно, як орган ОУН: "Сурма" була далі боевим органом, а "Розбудова Нації" теоретичним.

ступник вдови Голувка): Що ви називаєте ворожими чинниками?

Свідок: Такі, що ворожо відносяться до змагань українського народу.

Др. Рогуцький: Чи відомо вам, що Голувко брав участь в угодних переговорах?

Свідок: (М. Матчак) Голувко переговорював від урядової партії ББ з унівським клубом в 1930 р. в справі т. зв. угоди.

Др. Рогуцький: І як скінчилися ті переговори?

Свідок: Розбилися.

ЩО ГОВОРЯТЬ СВІДКИ ПРО ТЛО УБИВСТВА ГОЛУВКА

З черги покликав суд для зложення зізнань українського посла до сойму Остапа Луцького, який тоді був заступником голови партії "Українське Національно - Демократичне Об'єднання" (УНДО). Посол Остап Луцький належав до найвпливовіших членів проводу УНДО і грав взагалі визначну роль в українськiм громадськiм житті.

Посол Остап Луцький зізнає

За попередньою ухвалою. УНДО він разом з сенатором

Галушинським і Загайкевичем вели переговори з президією польської урядової партії, від якої виступали Голувко і Єнджеєвич. Вони поставили домага́ння цілої низки питань у справі паціфікації та звільнення арештованих українських послів за кавцією. Коли представники польської урядової партії зажадали від них зложення заяви лояльності і завершення внесеної до Союзу Народів жалоби в справі паціфікації, переговори перервано.

На запит предсідника суду поясняє, що Голувко мав між польськими політиками марку українофіла, що як член ППС обстоював для Українців під Польщею територіяльну автономію, що старався про перенесення Української Господарської Академії з Подєбрадів до Польщі та що осуджував паціфікацію.

В справі вбивства Голувка партія УНДО не вірила, щоб це могла виконати ОУН, тим більше, що українські послы довідалися по внесенні жалоби до Союзу Народів від Коновальця в Женеві, що він видав заборону продовжування те-

рористичних актів аж до поладнання жалоб. Про ту заборону знали всі підпільні організації в краю.

На дальший запит предсідника стверджує, що підсунення твердження, буцімто Голувко є автором паціфікації, могло викликати замах як відповідь Українця на паціфікацію. Тепер відомо, хто є мечем, а бажанням українського політичного світу є, щоб нарешті стверджено, хто є рукою, яка кермувала мечем, вложеним до рук молодих патріотичних хлопців.

Барановський хотів замордувати Федусевичівну і за 1500 золотих видав Коссака

Незвичайно замітні зізнання зложив бувший городський староста у Львові Лев Галляс:

Барановського пізнав щойно в вересні 1931, по вбивстві Голувка. Комісар Чеховський заявив йому, що поліційне слідство в справі вбивства Голувка є на фалшивій дорозі та що його конфідент Барановський вказує на Коссака і його групу, як на справників убийства. При тім Чеховський заявив, що за зловлення Косса-

ка треба буде заплатити. Тоді свідок призначив на ту ціль 2000 зол. і зажадав особистої стрічі з Барановським.

В часі стрічі дня 5 вересня вночі за стрийською рогачкою у Львові Барановський заявив йому, що моральним справником убивства Голувка є Коссак і радив наперед арештувати його, а потім його спільників. Тоді свідок дав Барановському 100 зол.

Десь у половині вересня 1931 р. Чеховський повідомив його, що Барановський готов при-служитися до зловлення Коссака, але під умовою, що замордують Марію Федусевичівну, що була тоді визначним членом ОУН.

При зустрічі із свідком Барановський виявив, що Федусевичівна є зв'язковим між проводом ОУН і нижчими організаціями і що вона знає, де скривається Коссак. Він може від неї довідатися про його криївку, але потім вона може його зрадити. Тому Барановський подав такий плян: жадав, щоб йому доставлено авто, яким він поїде з Федусевичівною за місто. Там він її уб'є, а тіло десь утопить.

Той плян Барановського свідок відкинув. Відтоді свідок зачав Барановському не довіряти. За схоплення Коссака Барановський дістав від Чеховського 1500 зол. і на таку суму є між актами справи квіт з власноручним підписом "Завадзкі", що був псевдонімом Барановського.

Барановський хотів дізнатися про другого конфідента, щоб здобути ще вище довір'я в ОУН

Свідок колишній староста у Львові Галляс на запити прокурора і суддів подає на розправі такі сенсаційні подробиці з "діяльності" Романа Барановського:

Свідок стратив всяке довір'я до Барановського, як поліційного конфідента, бо він переконався, що Барановський у всіх важливіших справах зводив поліційне слідство на фальшиві шляхи, щоб відвернути увагу поліції від дійсних вчинників даного злочину, а зате кидав навмисно підозріння на непричасних до даного злочину осіб, які могли потім доказати в суді свою повну невинність у даній справі. Це

свідка утвердило в переконанні, що Барановський попри свою службу в польській поліції є одночасно активним членом ОУН і виконує доручення ОУН. Між іншим одного разу Барановський просив свідка дати йому ім'я одного якогось конфідента поліції з-поміж членів ОУН. Це він доказував тим, що він хоче ім'я того конфідента подати провідові ОУН, щоб від нього здобути довір'я. Тоді свідок порадив комісареві Чеховському, щоб він подав Барановському імена кількох визначних Українців, як поліційних конфідентів. Барановський зовсім певно з якихось невідомих причин хотів убити членкиню ОУН Марію Федусевичівну, бо інакше він був би не відважився виступити так цинічно з цією пропозицією перед урядовими особами. Свідок припускає на основі своїх спостережень, що Барановський був розвідником ОУН, щоб вдавати конфідента поліції і видобувати від поліції потрібні для ОУН вісті.

Після зізнань Галляса адвокат Шухевич поставив Барановському питання, звідки він довідався адресу Коссака. Ба-

рановський не хотів зразу відповідати на це питання, але потім на заяву Шухевича, що він йому скаже сам, від кого він дізнався про цю адресу, Барановський зізнав, що адресу Коссака довідався від Бойдуника.

Зізнання свідка посла Володимира Загайкевича (УНДО) покриваються з свідченням посла О. Луцького.

“З ТИМ АЗЕФОМ ТРЕБА СКИНЧИТИ”

Після того дуже цікаві зізнання складає свідок Станислав Кухарський, що в тому часі був шефом віділу безпеки в міністерстві внутрішніх справ у Варшаві.

Зперше свідок стрічав Барановського по вбивстві ком. Чеховського; чував, що служить конфідентом під здуманим призвищем Завадзкі. На поліції у Львові переслухував його в присутності начальника віділу безпеки Соханського і радника Івахова.

Свідок питав Барановського, з ким убитий комісар перед смертю стрічався і хто його міг убити. Барановський робив вражіння дуже спритного

і старався свідка заскочити та засипував його іменами Українців, що мали здібатися з Чеховським. В дальшій розмові сказав він також, що член ОУН Сайкевич носився з пляном убивства Чеховського.

В тракті розмови вийшов Соханський, а відтак вернувся і сказав, що журналісти кажуть, що тут переслухують убивника ком. Чеховського. Це зробило на Барановським велике вражіння.

По переслуханні свідок заявив нач. Соханському, що Барановський служить на два боки та що з тим Азефом треба скінчити.

ЗВ'ЯЗКИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛІСТІВ З КОМУНІСТИЧНИМ РУХОМ

Дальші зізнання начальника департаменту безпеки в міністерстві внутрішніх справ у Варшаві, Станіслава Кухарського, кидають на процесі Романа Барановського яскраве світло на взаємовідносини Української Військової Організації (яка пізніше перейменувала себе "ОУН") до комуністичного руху і до советсько-

го окупаційного уряду в Харкові в 1920-их роках.

Свідок на відповідні запити суду зізнає, що з доручення головного керівництва УВО закордоном (під проводом полк. Євгена Коновальця) Ярослав Индишевський (пізніший Краєвий Командир УВО) та ред. Дмитро Паліїв (тодішній член політичної колегії УВО) їздили до Харкова з тою метою, щоб наладати співпрацю з советською владою з одного боку та приязні взаємини з комуністичною партією в Польщі з другого. Справа не була вповні вдоволяючою поагоджена, бо в тому часі був у Харкові один з провідників комуністичної партії Західної України, Розенберг, який висловився проти співпраці з націоналістами.⁵⁾

Далі свідок свідчить, що в

5) Згаданий тут Розенберг — це український Жид, який брав живу участь в українським національним русі. До комуністів він перейшов щойно вкінці 1920-го року. В 1939-ім році советська влада його розстріляла за "троцькізм" і "український націоналізм".

його департаменті були точні інформації, що в 1925-ім році відбувся загальний з'їзд в Ужгороді, де прийшло до розламу в організації. Одна частина членів УВО вимагала виразнішої орієнтації політики УВО на харківський уряд, а більшість тому домагаючись противилася. Тоді перша частина організації оснувала свою окрему "Західньо-Українську Національну Революційну Організацію" (ЗУНРО), яка визнавала начальний авторитет Президента ЗУНР — Д-ра Євгена Петрушевича. Свідок твердить, що в тодішніх часах українська націоналістична молодь мала дружні взаємини з місцевими комуністами. Був навіть випадок, що в однім місці обі організації мали спільний льокаль.

ЩЕ ІНШІ ІНФОРМАТОРИ В КРАЮ І ЗАГРАНИЦЕЮ

Із зізнань свідка Місінського, капітана з відділу розвідки польського генерального штабу, виходить, що польська влада мала по лінії військової розвідки ще своїх окремих інформаторів у колах ОУН в

краю і за границею. На основі цих інформацій свідок твердить, що є неправдива оборона Романа Барановського про те, що він був тільки "чесним" конфідентом польської поліції, а членом ОУН тоді вже не був, а тільки удержував товариські взаємини з деякими членами ОУН, щоб довідатися про потрібні для поліції акти. Свідок заявляє, що він мав точні інформації і з Праги і з краю, що в тому часі, коли Барановський був поліційним конфідентом, він одночасно був членом ОУН і то на високому становищі з великим довір'ям проводу за границею. На це Барановський встав і заявив, що він вправді належав до ОУН, але з відома поліції, а на приказ комісаря поліції Івахова він навіть згодився стати заступником краевого командира ОУН.

На цю заяву Романа Барановського капітан Місінський зізнав, що в нього були від його конфідентів інформації, що саме в тому часі, коли Барановський вже повнив службу в польській поліції, він одночасно організував замах на

Східні Торги у Львові; про це свідок повідомив львівську поліцію, щоб вона знала, що Барановський працює на два боки. На це Роман Барановський знову запевняє суд про свою вірну службу тільки для поліції, а коли Місінський мав такі інформації, які він саме тепер подає судові, то це хіба могло відноситися до його молодшого брата Ярослава Барановського, який є членом проводу ОУН і знаходиться за границею.

ЩЕ ПРО ЗВ'ЯЗКИ З КОМУНІСТАМИ

Побіч поїздки провідних діячів ОУН та Стефанишина до большевиків, поліційні свідки своїми зізнаннями хочуть доказати, що ОУН мала зв'язки з комуністами.

І так свідок Міхал Юркевич, начальник слідчої поліції у Самборі, оповідає, що у 1929 р. недавня націоналістка Ольга Коцківна стала комуністкою і відіграла поважнішу роль.

Загалом молодь від націоналістів переходила до комуністів і звідтіль потім вела агі-

тацію проти Коновальця під кличем: "Геть з Коновальцем! Хай живуть низи ОУН!" В самого Гнатова знайдено при ревізії націоналістичну і комуністичну літературу. Про нього йшла мова як про комуністичного націоналіста.

Свідок рішучо твердить, що Гнатів не був конфідентом, який працював з комісарем Шульцом. Навпаки, то Муйла сам пропонував Шульцові свої послуги і "всипав" на розправі Гнатова. На доказ співпраці націоналістів з комуністами подає, що члена ОУН Кондратова арештовано на Волині за комунізм, а Яцушко, також член УВО, втік до большевиків.

В ОБОРОНІ "ЧЕСНОТИ ПРАЦІ" БАРАНОВСЬКОГО

З черги зізнає довголітній заступник начальника відділу безпеки у Львові та знаток у всіх українських політичних процесах, радник воевідства Казимир Івахів. Він бере в оборону Барановського.

З Барановським, як з польським конфідентом на службі в Чеховського, стрінувся сві-

док у вересні 1930 р. Тоді УВ-О перемінилося на ОУН і в українських тайних організаціях наступили зміни, про які Івахів хотів дістати від Барановського вичерпуючий реферат. Щоб вигідніше з ним говорити, його нібито арештовано і він виготовив реферат, який однак не вдовольнив Івахова, бо він був переконаний, що Барановський більше знає. По виході з тюрми мав Барановський доповнити свої інформації.

В березні 1932 р. зателефонував свідкові Чеховський, що "Ромцьо" хоче з ним говорити. Барановський мав тоді вийти до Праги, щоб бачитися з Коновальцем і свідок думав, що буде мова про ту справу. Тому казав йому прийти до свого бюро в воевідстві, казав його впустити іншим входом і "прочистити" дорогу від небажаних людей.

На тій візиті Барановський заявив, що не хоче далі співпрацювати з Чеховським, бо той не виплачує йому належних йому грошей, що означає необережно місця на сходинах і наражує його на де-конспірацію та не використо-

вує як слід його інформацій. Тоді свідок представив Барановського своєму начальникові Соханському, який казав свідкові самому "провадити" Барановського. Тоді свідок дав Барановському 200 зол.

З Барановським стрічався від того часу кілька разів. В справі вбивства Голука дістав від Барановського два звіти, які взаємно себе доповняли, хоч безпосередніх доказів вини Коссака, Гнатова, Муйли і інших не подавав.

Предсідник: Пане раднику, чи згадував вам Чеховський, що Барановський показував йому револьвер, яким виконано замах на Голука і позволив Барановському револьвер продати?

Івахів: Комісар Чеховський був моєю правою рукою. Стверджую рішучо, що Чеховський аж до смерті ані разу не згадував, наче би йому Барановський казав щось про револьвер. Якби він був знав про нього, то був би згадав про те в якимсь рапорті і знав би про те і староста Галляс і комісар Білевич.

Поліційний комісар Івахів, який був шефом комісара Че-

ховського і знав усі інформації Романа Барановського, у своїх зізнаннях перед судом дає для Барановського найліпше свідцтво, як для вірного поліційного конфідента. З його дальших зізнань найважливіші такі:

Роман Барановський — це була “вісь розвідки” поліції. Він все давав добрі інформації для поліції, зокрема про напад на пошту під Бібркою, про замах на Східні Торги і інше. Це він видав краєвого командира ОУН Головінського та вказав на вбивників Голувка і т. д. Підчас масових арештувань Українців в часі пацифікації восені 1930-го року поліція арештувала позірно також Барановського, щоб тим способом скріпити для нього громадське довір'я серед українських революційних кол. Комісар Івахів сильно підкреслює у своїм зізнанні, що він не має підстави припускати, що Барановський працював на два боки — для ОУН і для поліції. Тверджу, каже свідок з притиском, що він діяв лише на поліційну користь. Він доляльно і чесно виконував свої поліційні обов'язки. Сві-

док виключає, що Барановський міг би пропонувати урядовим особам “мокру роботу”. В кожному разі свідок при такій розмові не був.

При питаннях оборони обвинувачених членів ОУН свідок Івахів вияснює, що він сам дав Барановському свою згоду прийняти становище заступника краєвого командира ОУН, щоб тим способом поліція могла знати всі тайни організації. Факт, що оба револьвери, якими вбито Голувка, перейшли через руки Барановського, зовсім не доказує вини Барановського в убивстві Голувка. Це тільки дивний збіг випадку і більш нічого. Свідок відповідає на питання, що він читав статтю в берлінській “Фоссіше Цайтунг”, де було написано, що це він сам, комісар Івахів, пляново організував убивство Голувка при допомозі Барановського. Це пішла брехня, заявляє свідок, яку пустила з пімсти проти нього ОУН.

ВІЦЕВОЄВОДА СОХАНСЬКИЙ ОБВИНУВАЧУЄ БАРАНОВСЬКОГО

Віцевоевода Соханський був у критичнім часі шефом департаменту безпеки в львівським воевідстві. Тим то він був урядовим шефом для поліційного радника Івахова, комісара Білевича, старости Галляса і комісара Чеховського. Зізнання цього свідка викликають у суді велике вражіння. Він подає такі факти з діяльності Барановського і з своєї розмови з ним, які дуже сильно обтяжують Барановського в тому напрямі, що він був активним на два боки. Моральне обличчя Барановського виходить тут у його зізнаннях дуже чорним.

Перша зустріч

Свідок Соханський оповідає, що перший раз він стрів назовисько Барановського, як конфідента, в грудні 1931, коли він переводив перевірку всієї поліційної служби. Через комісара Білевича довідався, що Барановський жалеться на Чеховського на неточну виплату грошей і інші непорозумін-

ня. Тому Соханський наказав аби Барановський більше не стикався з Чеховським, але щоб перейшов під “провід” Білевича. Так справа тривала цілий місяць. По яким місяці Соханський довідався, що Барановський є у воевідстві у бюрі Івахова і далі жалеться на Чеховського та заявляє, що хоче “працювати” лише з Іваховом. Це Соханському не подобалося, що той конфідент так перескакує від одного комісара до другого і нарешті до воевідства. Соханський покликав Барановського і хотів з ним докладно розмовитися, аби ствердити, що це за людина. Наперед казав йому виплатити залеглу платню 200 зол., а потім заявив йому: “Плачу конфідентам солідно, але коли зловлю їх на якимсь лайдацтві, то скінчу з ними без пардону”. Дальша розмова була досить тяжка, бо Барановський говорив по українськи, а Соханський розумів тоді по українськи слабше. Очевидно Барановський говорив навмисне не по польськи, хоч дуже добре говорить по польськи, а то тому, щоб Соханський

довго його не випитував і на чім не зловив.

По відході Барановського говорив Івахів Соханському, що Барановський має величезну повагу в Організації Українських Націоналістів і в той час має в ОУН повну владу, бо інші провідники є виарештовані. Далі говорив Івахів, що незабаром Барановського затвердить провід ОУН у Празі заступником краевого командира Організації Українських Націоналістів і начальником краевого боевого відділу ОУН. Соханський на питання суду стверджує виразно, що Барановський уже був іменований заст. командира ОУН постановою Сайкевича, а в Празі мали його лише затвердити. Конфідент на такім високім становищі — каже Соханський — представляє для поліції велику вартість і тому він згодився на те, щоб Барановський прийняв іменування на заступника краевого командира Організації Українських Націоналістів.

“Мокра робота” Барановського

Як тільки Соханський дові-

дався про убивство Чеховського, то негайно приказав Івахову, щоб прикликав Барановського. Він думав, що довідається від Барановського про щось таке, що улегшить дальше викриття убивників Чеховського. Соханський підозривав в убивстві самого Барановського, беручи під увагу його відносини до Чеховського.

Ввечорі по убивстві Чеховського прийшло до цієї зустрічі в помешканні Івахова. Розмова з Барановським провадилася весь час у присутності Івахова.

З Барановським вийшла дуже дивна розмова, від котрої Соханський стратив остаточно до нього всяке довір'я. На питання, хто міг вбити Чеховського, називав Барановський цілий ряд Українців, знаних зрештою поліції, як підозрілих. Коли Соханський його запитав, що не можна людей арештувати без ніякого доказу, то Барановський заявив: “Треба арештувати одного по другім, а потім бити так, щоб призналися”. Така ганебна пропозиція до шефа безпеки

— заявляє Соханський — відкрила йому очі на ролі Барановського. В дальшій розмові хотів себе Барановський представити дуже вірним для поліції і заявив Соханському, що на його приказ він готов до всякої “микрої роботи”, тобто, що готов вбити навіть людину.

Тоді Соханський рішив, що треба арештувати Барановського. Він йому сказав, що його арештує завтра рано “про око”, але в дійсності рішив арештувати на правду.

Як признався Барановський до револьвера?

На другий день рано арештовано Барановського, але він думав, що його арештовано лише “про око”, для баламутства його приятелів з ОУН. Переслухання провадив начальник департаменту міністерства Кухарський в присутності Соханського і Івахова. В певній хвилі вийшов Соханський на двір, а потім повернув і сказав: “Преса питає, чи може написати, що в тій хвилині переслухують убивника Чеховського?”

Ця заява зробила на Бара-

новським сильне вражіння. Він зблід, а далі на питання Кухарського, що він нічого не давав поліції про ОУН, заявив, що прецінь подав був револьвер, котрим убито Голувка. Взагалі Барановський був дуже змішаний і при тім говорив, що про цей револьвер він зголосив Чеховському і Івахову, а Чеховський казав його продати.

Служба конфідентів і їхня доля

Віцевоєвода Соханський, що був одночасно шефом департаменту безпеки у львівському воевідстві, зізнавав на публічній розправі проти Романа Барановського багато такого, що він з огляду на поліційні тайни повинен був замовчати. Але він виявляв гарячий темперамент, який його поривав за собою. Цей темперамент був причиною того, що свідок бачив перед собою лише польський судовий трибунал, а забував про те, що за його плечима сидить ряд представників преси, які його кожне слово записують і негайно публікують у світ. Тому з його зізнань ми можемо пізнати цілу

поліційну науку про конфідентів, яку нормально кожна поліція держить як свій "професійний секрет".

На питання суду, як справувався Барановський у своїй конфідентській службі, вияснює Соханський судові цілу справу конфідентів так:

Служба конфідентів є дуже тяжка. Поліція мусить конфідентів контролювати, бо є можливе, що конфідент навмисне деколи подає фальшиві відомості побіч правдивих. Часто голосяться на конфідентів люди для баламутства. Ось член ОУН Жураківський, якого засуджено на 15 років за напад під Городком, був довгий час конфідентом. Нич, другий член ОУН, який стріляв до комісаря Цесельчука, також був конфідентом. Мотика голосився до ком. Білевича на конфідента. Березинський, який убитий у Городку, також був зголошений. Отже треба добре контролювати, щоб відрізнити фальшивого конфідента від доброго і вірного для поліції. Соханський твердив, що Барановського, як конфідента, не контрольовано. Він уважає Барановського да-

леко спритнішим від Чеховського, який не дорівнював своєю інтелігенцією Барановському.

Соханський не вірить, щоб Чеховський міг злегковажити справу револьвера, котрим убито Голувка. Якби дійсно Чеховський злегковажив справу того револьвера, то коли Барановський знав дорогу до Івахова, коли розходилося йому про гроші, був би знайшов дорогу в справі револьвера. Найбільше дивним фактом було якраз те, що револьвер з убивства Голувка — продано.

Далі стверджує Соханський, що не може бути довголітнього конфідента, бо кожний конфідент по якимсь часі мусить сам якимось зрадитися і на це нема ніякого способу. Тому поліція за довго не держить того самого конфідента.

Суд конфронтує Івахова зі Соханським у справі різних їх зізнань. Івахів рішучо далі боронить Барановського та твердить, що в його присутності не говорив ніколи Барановський про "мокру роботу". Завдає також неправду щодо певних зізнань начальника Кухарського.

ЩЕ ОДИН ОБОРОНЕЦЬ БАРАНОВСЬКОГО

Дальше зізнає бувший начальник слідчої поліції у Львові (тепер у Кракові) Казимир Білевич.

Зізнає, що ще в 1930 р. рішив стрінутися з Барановським, бо виніс вражіння, що, або Барановський усього не знає, або не хоче казати, або Чеховський не вміє його інформацій використати. Він загрозив Барановському, щоб він був старанніший. Барановський відповів, що дійсно не міг усе розповісти Чеховському, бо боявся себе зрадити. Голувка вбито в часі, коли свідок був на Поморі. Барановський дав у тім часі два звіти, які докладно вичислюють ряд осіб, що працювали в ОУН, передають, які відносини і течії панують у тій організації і які вона мала пляни. Між іншим Барановський видав плян замаху на міністра Складковського у Дрогобичі, плян замаху на польський "Сокіл" у Бориславі, виявив взаємини Коссака з домом о. Туркевича у Львові, виявив, що провід ОУН веде слідство

у справі вбивства Голувка, виявив про напад на пошту в Трускавці, на банк у Бориславі і багато, багато іншого

Про револьвер, яким убито Голувка, свідок почув уперше при переслуханні Барановського по вбивстві Чеховського. Той револьвер уже був заїхав аж на Волинь, де його продано поліціантові Белецькому. В квітні 1932 р. свідок приказав арештувати Мотику. З тюрми у Львові Мотика два рази писав до прокуратора і другим разом обіцяв зізнати про вбивство Голувка. Він подав, що чув розмову вбивників між собою та обіцяв їх відшукати. Його звільнили, щоб їх відшукав, а за ним післали агента Будного. Мотика зрадив Біласа щойно по нападі на пошту в Городку.

Щодо вбивства Чеховського, то свідок ще в 1930 р. довідався про те, що краєвий командант ОУН Головінський мав плян застрілити Чеховського, бо "це найлегше зробити". Чеховський мешкав за містом. Дальше заявляє свідок, що не має наміру боронити Барановського, але му-

Сотник
Юліян Головінський

силь ствердити, що не знає, убивства Голувка свідок (так чи Барановський дійсно працював і для ОУН і для поліції. Моральним винуватцем само як Івахів) уважає Коссака, а Барановського “заслугою” є те, що видав його і

його групу, що виконала замах.

Прокурор обвинувачував Романа Барановського не лише за участь в убивстві Голушка, але й у приналежності до революційної терористичної ОУН. Ті львівські поліцейні комісарі, які боронили Барановського, як вірного поліцейного агента, перечили навіть факт приналежності Барановського до ОУН, хоча можна було це пояснити просто тим, що він належав до ОУН за згодою поліції. Свідок комісар Білевич, наприклад, на запит суду, як це сталося, що уповноважений полк Коновальця Сайкевич міг іменувати Барановського заступником краєвого командира ОУН, якщо Барановський не був членом ОУН, відповідає: в ОУН є все можливе.

Дальше зізнавав комісар поліції Ян Петрі. З його зізнань про дрогобицьку п'ятку ОУН замітні є слова, що з тої п'ятки наперед зачав "сипати" всіх Мотика, а потім усі себе і других "сипали".

Коли Коссака поставлено до очей з Мотикою, Коссак був страшно схвильований зрадою

Мотики. Про Барановського висловився тоді Коссак, що він чесний Українець і боронив його навіть тоді, коли Соханський виявив йому, що Барановський є конфідентом.

БАРАНОВСЬКИЙ ПІДНОСИТЬ ЗАКИД ПРОТИ АДВОКАТА ШУХЕВИЧА

Др. Шухевич склав заяву, яка вказує, що Барановський хотів кинути наклеп на нього.

У поліцейнім слідстві зізнав Барановський, що в д-ра Шухевича явилися свого часу два молодці і виявили, що це вони є вчинниками одного політичного вбивства, за яке судять інших невинних людей. Тоді др. Шухевич мав відрадити обом тим вчинникам, щоб вони свого злочину не виявляли.

Др. Шухевич, обурений тим наклепом, дає слово чести, що це є підла клевета і виявляє, що ще в тій розправі Барановський хотів його шантажувати. А саме Барановський звернувся до свого оборонця д-ра Крайценавера з проханням передати Шухевичові таку заяву: "коли Шухевич буде тягнути Барановського

за язик, то він виявить, що в 1925 році Шухевич і Старосольський прийшли раз до тюремної келії Барановського і дали йому револьвер для виконання якогось атентату.

Та заява робить величезне вражіння на цілім суді.

Барановський встає і говорить, що Підгайний і Роман Шухевич самі говорили йому, що є вбивниками куратора Собінського, що вони хотіли признатися до того вчинку, але їм відраджено це робити. Чи відраджував др. Шухевич, того Барановський не знає. Правдою є, що говорив д-рові Крайценаверові, що коли він сидів у тюрмі, то в келії були тоді три револьвери, а др. Шухевич приніс тоді компас і лампку.

5) Адвокатська лава в процесі складалася з таких адвокатів: оборонці обвинувачених членів ОУН — Олекси Бунія і Миколи Мотики — українські адвокати Др. Іван Рогуцький із Самбора і Др. Степан Шухевич зо Львова; оборонець Романа Барановського жидівський адвокат Др. Крайцена-

Др. Шухевич заперечує також останній наклеп Барановського, а др. Крайценавер признає слухність д-рові Шухевичеві та заявляє, що обурений словами Барановського, льояльно переказав їх д-рові Шухевичеві, а Барановському заявив, що відмовиться від його оборони, коли буде кидати на адвокатів клевети.

Др. Шухевич поставив ряд внесень, щоб покликати відповідних свідків для ствердження об'єктивної правди. Прокуратор є проти покликання тих свідків, бо сама заява д-ра Шухевича потверджує тезу акту обвинувачення, що Барановський говорить неправду.⁵⁾

вер із Самбора, бо ні один український адвокат не згодився боронити Романа Барановського перед судом. Окремо виступав побіч прокурора ще польський адвокат із Варшави Шурлей, який репрезентував вдову убитого Голувка і помагав прокуророві обтяжувати обвинувачених.

В тій справі склав др. Старосольський заяву до преси, що наклепи Барановського на нього є зовсім безпідставні, бо тоді його зовсім не було в краю.

Др. Степан Шухевич виступав постійно, як оборонець, у процесах проти членів ОУН, обвинувачених перед польськими судами. Його уважали популярно в українських втаємничених колах “головним правним дорадником ОУН”.

Для зрозуміння ситуації на самбірському процесі треба мати на увазі, що перед судом виступали солідарно проти Р. Барановського оба українські адвокати, заступник вдови Голувка і, розуміється, прокурор. Тим то нема дива, що прокурор у даному випадку не лише не хотів дізнаватися всієї правди про закиди Барановського проти Д-ра Степана Шухевича, але з готовістю прийняв його заяву про те, що Барановський говорить неправду.

Як була справа з тими револьверами, які мав принести до тюремної келії для вжитку Барановського Др. Степан Шу-

Повно “інформаторів”!

Дальше відчитувано різні акти.

Є в тих актах про конфідента, гімназійного ученика

Шухевич, про це тепер вже мабуть не довідаємося ніколи, бо обі учасні особи, Степан Шухевич і Володимир Старосольський, уже не живуть і не можуть сказати нічого. Якби вони жили, то на еміграції, без загрози польського суду, вони могли б тепер сказати всю правду про цю подію.

Зовсім інша справа із історією убивства польського шкільного куратора Собінського. Дійсними виконавцями цього убивства були справді Роман Шухевич (пізніший командир УПА — Чупринка) і Підгайний. На основі зізнань шофера таксівки, який був підвіз обох вчинників темним вечором недалеко місця замаху, суд казав арештувати Івана Вербицького і Отаманчука, які щоправда були членами ОУН, але вчинниками убивства Собінського не були. Шофер помилявся, бо Роман Шу-

Бережницького, якого вбив студент Мицик і дістав за те 15 літ тюрми. Є звіти “внутрішньої розвідки”, де є список осіб, в яких по черзі мешкав Сенік. Є ціла історія подо-

хевич справді подібний до Івана Вербицького, але в темноті шофер не міг добре придивитися до подробиць обличчя Романа Шухевича так, щоб потім пізнати різницю між Вербицьким і Романом Шухевичем. Суд на основі свідчення шофера і доказу про причетність до ОУН засудив Гербицького й Атаманчука на смерть.

Частина членів ОУН була обурена тим фактом, що Роман Шухевич і Підгайний не виїхали за кордон і не призналися публічно до вчинку, щоб таким чином рятувати від смерті своїх товаришів з організації, які були непричасні до убивства. Родина Івана Гербицького зверталася до різних українських громадян, щоб вони зробили натиск на публічну думку в цій справі, щоб таким чином рятувати від смерті невинних молодців.

Родина Івана Вербицького говорила, що Роман Шухевич сам зголосився до Д-ра Степана Шухевича, щоб він порадив йому, як зложити важне для польського суду свідчення в справі вчинку, бо він хоче втікати до Німеччини, щоб там виявити себе як учасника убивства Собінського і тим способом оборонити Атаманчука і Вербицького. Однак Др. Степан Шухевич рішуче відрадив своєму братанкові це робити і це саме порадив також Др. Старосольський. Родина вказувала на те, що оба адвокати радили так Романові Шухевичеві тому, що оба вони його близькі родичі (Др. Шухевич) або свояки (Др. В. Старосольський), а признание їхнього родича до злочину сильно обмежувало б їм дальшу діяльність перед судом, як оборонцям членів ОУН. Ця справа затихла тому, що по

ції про УВО і ОУН. Назвиськ тих конфідентів не подано.

В однім акті міністерства внутрішніх справ говориться про заходи комуністів мати

смертнім присуді проти Вербицького й Атаманчука президент Польщі їх помилував, замінивши кару смерти на в'язницю. Оба були звільнені з в'язниці в наслідок упадку польської держави в 1939 році.

Зазначити треба, що розправа відбувалася перед судом присяжних (лава з 12 присяжних). Проводив розпрavoю трибунал із трьох професійних суддів. Лава присяжних відповідала тільки на питання про вину обвинувачених, а після того трибунал у випадку визнання обвинувачених винними лавою присяжних уже накладав кару сам.

У даному випадку трибунал згідно з вимогою прокурора поставив лаві присяжних питання щодо того, чи обвинувачені Буній і Мотика помагали Біласові і Данилишинові при убивстві посла Голувка та чи винні за приналежність

своїх людей у заграничнім провіді ОУН.

П Р И С У Д

По скінченій розправі суд не повірив Барановському, що

до ОУН. Щодо Барановського, то трибунал поставив лаві присяжних два питання: 1) чи він винен, що знаючи про те, що Гнатів взяв револьвер для виконання його групового убивства, не повідомив про те комісаря Чеховського і 2) чи він винен, що належав до нелегальної терористичної організації ОУН. Лава присяжних видала вердикт, яким визнано Бунія і Мотику винними в допомозі Біласові і Данилишинові убити посла Голувка і в приналежності до ОУН. Щодо Барановського, то лава присяжних тільки одним голосом більшості визнала його винним участі в убивстві Голувка. Треба тямити, що на основі обов'язуючого тоді в Галичині права для визнання вини мусіло заявитися дві третини присяжних (8 суддів). Якби за виною заявилось тільки 7 присяжних, то обвинуваче-

він був вірним поліційним агентом проти ОУН, але дав віру прокурорським свідкам, що Барановський був вірнішим членом ОУН. Зізнанням поліційних комісарів Івахова і Білевича, які за всяку ціну боронили Барановського, суд віри не дав також.

Зазначити треба, що розправа відбувалася перед судом присяжних (лава з 12 присяжних). Проводив розправою трибунал із трьох професійних суддів. Лава присяжних відповідала тільки на питання про вину обвинувачених, а після того трибунал у випадку визнання обвинувачених вин-

ними лавою присяжних уже накладав кару сам.

У даному випадку трибунал згідно з вимогою прокурора поставив лаві присяжних питання щодо того, чи обвинувачені Буній і Мотики помагали Біласові і Данилишинові при убивстві посла Голувка та чи вони за приналежність до ОУН. Щодо Барановського, то трибунал поставив лаві присяжних два питання: 1) чи він винен, що знаючи про те, що Гнатів взяв револьвер для виконання його групою убивства, не повідомив про те комісаря Чеховського і 2) чи він винен, що належав до неле-

ний не міг бути покараний. Отож Барановського визнано винним в участі убивства Голувка саме тільки 8 голосами, бо проти його вини голосувало 4 присяжних. За приналежність Барановського до ОУН визнано його винним аж 10 присяжних. Це значить, що присяжні засудили саму провокацію, не приймаючи до відома факту, що Барановський належав до ОУН з відома й дозволу поліції. Іншими

словами, суд повірив прокуророві, що Барановський був провокатором ОУН всередині поліційного апарату, а не поліційним провокатором всередині ОУН. Навпаки, українська оборона членів ОУН Бунія і Мотики стояла рішуче на противному становищі, а саме, що Барановський був поліційним провокатором. До того становища українських адвокатів приєднався підчас процесу також провід ОУН.

гальної терористичної організації ОУН. Лава присяжних видала вердикт, яким визнано Бунія і Мотику винними в допомозі Біласові і Данилишинові убити посла Голувка і в приналежності до ОУН. Щодо Барановського, то лава присяжних тільки одним голосом більшості визнала його винним участі в убивстві Голувка. Треба тямити, що на основі обов'язуючого тоді в Галичині права для визнання вини мусіло заявитися дві третини присяжних (8 суддів). Якби за виною заявилося тільки 7 присяжних, то обвинувачений не міг бути покараний. Отож Барановського визнано винним в участі убивства Голувка саме тільки 8 голосами, бо проти його вини голосувало 4 присяжних. За приналеж-

ність Барановського до ОУН визнано його винним аж 10 присяжних. Це значить, що присяжні засудили саму провокацію, не приймаючи до відома факту, що Барановський належав до ОУН з відома й дозволу поліції. Іншими словами, суд повірив прокуророві, що Барановський був провокатором ОУН всередині поліційного апарату, а не поліційним провокатором всередині ОУН. Навпаки, українська оборона членів ОУН Бунія і Мотиви стояла рішуче на противному становищі, а саме, що Барановський був поліційним провокатором. До того становища українських адвокатів приєднався підчас процесу також провід ОУН.

З огляду на те суд наложив на Барановського кару 10 років тюрми.

(Закінчення першої частини)

КНИЖКА — ЦЕ ЗБРОЯ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ БОРОТБІ

Значіння доброї книжки про українські справи оцінила Українська Вільна Громада в ЗДА, яка від 1949 року діє для оборони української визвольної і зокрема демократичної справи. В своїй Науково-Політичній Бібліотеці вона видала такі книжки:

1. СТЕЖКАМИ НА ГОЛГОТУ. Винищення в Україні мільйонів людей терором та штучним голодом в 1929-33 роках. Написав Дмитро Соловей. Сторін 88.

2. ГЕТЬМАНСЬКИЙ РЕЖИМ В 1918 РОЦІ ТА ЙОГО ДЕРЖАВНО-ПРАВНА ЯКІСТЬ. Написав Д-р М. Стахів. Сторін 60.

3. ДОМАШНІЙ ВОРОГ. Як боротися проти ворожої підривної акції? Написав Никон Наливайко. Сторін 72.

4, 5 і 6. ПЕКЕЛЬНА МАШИНА В РОТТЕРДАМІ. Історія Третя. Написав Ярослав Кутько.

Разом ці три частини сторін 160.
убиства полк. Євгена Коновальця. Частини Перша, Друга й

7 і 8. УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЙ ЛЮД У БОРОТБІ ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ДЕРЖАВУ. Дві частини. Написав Мар'ян Зореславич.

Кожна книжка коштує по 40 центів. Замовляйте їх для себе і для поширення серед читаючого громадянства. Цим сприятиме до скріплення української визвольної боротьби та до поширення ідей української політичної та суспільної демократії.

Замовлення книжок посилайте на адресу:

Ukrainska Vilna Hromada, Scranton Branch
524 Olive St., Scranton 10, Pa.

Publisher:

“Ukraïnska Vilna Hromada v Ameryzi”
2965 Carpenter Street, Detroit 12, Mich.
